

$\pi = 3.141592$

suplement educatiu de la revista de lletres L'Il·la

txt

tardor

2014

núm. 19

Intel·ligències múltiples

materials educatius
per a l'escola valenciana
bromera.txt

suplement
educatiu de
la revista
de lletres *L'illa*

materials educatius
per a l'escola valenciana
bromera.txt

TXT és una publicació d'Edicions Bromera coordinada per Josep Antoni Fluixà

Consell de redacció: Carol Borràs, Mireia Capsir, Sandra Capsir i Marta Estrelles

Col·laboradors: Pura Maria García, Emili Gascó, Gonçal López-Pampló, David Morell, Elisabet Roig, Belinda Teran, Maria Viu i Pilar Viu

Correcció lingüística, maquetació i arxiu gràfic: Edicions Bromera

Disseny gràfic: Enric Solbes

Fotografia: Alfred Aranda, Ricardo Carrillo, Carles Barrios, Pere Fuster, Vicent M. Pastor i Arxiu Bromera

Redacció i administració: Apartat de correus 147, 46600 Alzira (Ribera Alta), telèfon 962 402 254

Adreça a Internet: www.bromera.com/txt

Correu electrònic: txt@bromera.com

Impressió: Barcino 3000

Tirada: 12.000 exemplars

ISSN: 1887-3979 / **DL:** V-635-2007

TXT no s'identifica necessàriament amb els articles dels seus col·laboradors, ni els torna els originals no sol·licitats, ni hi manté correspondència.

TXT autoritza la reproducció dels seus articles si se'n fa esment de la procedència.

Editorial

A hores d'ara, ja van quedant fora de lloc les al·lusions al nou segle que es fan sovint per a justificar la introducció de novetats en l'àmbit de la pedagogia. I això, sobretot, perquè el segle XXI ja no és nou: en portem més d'una dècada recorreguda. Per tant, ha arribat l'hora d'anar per faena i posar-nos amb el canvi de paradigma en molts aspectes i, per descomptat, també en l'àmbit de l'escola.

En aquest sentit, moltes veus clamen per començar a substituir alguns conceptes que han estructurat l'escola d'altres èpoques, i li han donat sentit, per uns altres de més vinculats a la classe d'institucions educatives que han d'ajudar a formar els xiquets i les xiquetes que actualment en són usuaris i que, en uns anys, seran els responsables de continuar fent progressar una societat que massa vegades es caracteritza, malauradament, per la desigualtat i la manca de solidaritat.

Expressions com *empatia*, *resiliència*, *intel·ligència emocional*, *societat líquida*... configuren la base de les noves propostes d'aprenentatge. I és que comencem a ser conscients que els continguts conceptuals plasmats i transmesos de la manera tradicional, tot i formar part de les necessitats educatives dels xiquets i les xiquetes, no són, ni de bon tros, l'única possibilitat. Ni la millor.

D'alguna manera, podem arribar a la conclusió que idees com que estudiar molt garanteix l'èxit en la vida no són infal·libles. En canvi, la capacitat d'adaptació, de treballar en equip, de veure més enllà, d'improvisar enfront de situacions inesperades, són valors en alça. Per això, el paper del professorat,

una vegada més, esdevé clau en la preparació d'unes generacions que han d'aprendre a resoldre problemes, més que no a memoritzar dades sense una finalitat concreta. És quasi una qüestió de supervivència, i és la interacció humana el que proporciona la preparació per a la vida.

La incorporació del treball de les intel·ligències múltiples a l'aula va, precisament, en aquesta direcció. La situació actual del procés d'ensenyament-aprenentatge s'ha de lligar necessàriament al moment social que vivim, perquè els xiquets i les xiquetes que hui es troben a les aules d'Infantil, Primària, Secundària... són els actors d'un canvi fonamental, i no simples receptors de continguts. Aquest moment ja ha passat i s'obri pas amb força una nova manera de fer escola, més inclusiva, més solidària, més oberta, més equitativa i, alhora, més personal. Una escola nova per a una nova època. Ens acompanyeu?

Flaixos

Calendari ajustat

El Ministeri d'Educació, Cultura i Esport ha comunicat que els currículums d'ESO es publicaran abans d'acabar el 2014. L'any passat, els currículums de Primària també foren publicats per les mateixes dates. Si els temps són semblants, es calcula que les comunitats autònomes podrien traure els currículums a partir de març –al juny en terres valencianes el curs passat–, aspecte que dificulta la preparació per part de les editorials de materials que donen resposta als requeriments de la LOMQE i la selecció posterior per part dels docents.

Les activitats d'aprenentatge integrades, una eina clau a l'aula

La LOMQE atorga al professorat un paper fonamental com a guia de l'aprenentatge competencial de l'alumnat. Així, ha de ser capaç de dissenyar tasques o situacions d'aprenentatge integrades que possibiliten la resolució de problemes i l'aplicació dels coneixements per tal de permetre a l'alumnat avançar cap a resultats d'aprenentatge en més d'una competència alhora. I és que la metodologia de la LOMQE se centra en la potenciació de l'aprenentatge per competències, proposant nous enfocaments en l'aprenentatge i l'avaluació de competències bàsiques.

Creativitat en Cultura valenciana

Aquest és el primer curs en què la controvertida Cultura valenciana s'està impartint a les aules de cinquè de Primària dels centres escolars valencians. Tanmateix, només hi ha un

manual per a la impartició de l'assignatura, el proporcionat per la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport. Davant aquesta situació, hi ha professorat que ha decidit emprar solucions creatives que s'adapten millor als seus criteris sobre com tractar aquesta matèria. És el cas del col·legi José Arnauda d'Alcoi, que ha creat un canal de YouTube titulat «Una motxilla plena de... cultura valenciana».

Tàndem s'incorpora al Grup Bromera

Des de l'inici de curs, Bromera i Tàndem, dos segells editorials valencians històrics molt vinculats a l'ensenyament en valencià, cami-

nen de la mà. El Grup Bromera ha adquirit la marca Tàndem i bona part del seu catàleg i és l'encarregat de difondre el segell a través de la important xarxa comercial construïda al llarg de més de 20 anys de treball editorial. L'emblemàtica col·lecció de contes «La rata Marieta», així com els materials didàctics per a escolars i la major part dels altres títols, són ara responsabilitat del Grup Bromera. Amb aquest pas, s'aconsegueix donar l'impuls que necessitava la marca Tàndem i, al costat de Bromera, mantindrà, sens dubte, la vocació i el compromís per la llengua i la cultura.

Tornen els concursos per a escolars!

Com cada curs, Bromera posa en marxa una sèrie de concursos al voltant d'algunes lectures, per a facilitar el treball a l'aula de manera divertida i amena per a l'alumnat. En el cas del primer i el segon cicle de Primària, comptem amb dos concursos, un per a cada nivell, al voltant del poemari de Fina Girbés *Versos que van i vénen*. Per al tercer cicle de Primària, es proposa la creació d'una rondalla a partir de la lectura del llibre *El guardià dels cinc secrets*, de David Navalón. Finalment, es desafiarà l'alumnat del primer cicle d'ESO a escriure un llibre inspirat en l'obra *Investigaràs fins al final*, de Francesc Gisbert, i al segon cicle d'ESO a escriure una novel·la cavalleresca inspirada en un gran clàssic: *Tirant lo Blanc*. Tots els concursos tenen com a guardó un lot de llibres i la visita de l'autor o autora a l'aula guanyadora. Trobareu les bases completes a www.bromera.com.

Educ@webs

I tu qui ets? Documental interactiu sobre coeducació

<http://ituquiets.com/>

Documental que recull l'experiència de tres institucions representatives on s'utilitzen metodologies educatives que s'allunyen dels paràmetres de l'escola formal i que focalitzen el progrés en la necessitat de coeducar dins de les aules. A més del documental, disposa d'un complet apartat de recursos amb materials didàctics, recursos audiovisuals, glossari i altres documents interessants com una *Guia de contes no sexistes*.

Les intel·ligències múltiples a debat

Gonçal López-Pampló

Tant en els currículums com en els llibres de text, les programacions d'aula o les jornades educatives, etc., apareix ara i adés el concepte d'*intel·ligències múltiples*. Encara que no és, ni de bon tros, una idea nova, diferents docents i pedagogs la tornen a situar en el centre de la pràctica educativa i la proposen com a marc per a donar resposta als reptes que la societat atorga a escoles i instituts.

El propòsit de l'educació

Carles Riba, en les famoses *Elegies a Bierville*, va escriure: «no hi ha inútil / cap esperit, si creix lliure en la seva virtut». En aquesta breu combinació de dos versos, el poeta va reflectir l'orientació bàsica de la pedagogia moderna: desenvolupar el potencial de cada persona («la seua virtut»), perquè el pugui fer servir segons les seues necessitats i desitjos («créixer lliure»). Un potencial que no és només individual, sinó que depèn dels altres, allò que Vigotsky va anomenar *zona de desenvolupament pròxim*, és a dir, el grau en què algú pot progressar –es pot desenvolupar– més enllà de les seues capacitats individuals gràcies a l'ajuda, la guia o el treball compartit amb altres persones.

No és casualitat que, a partir de nocions com aquesta, s'haja constatat que determinades proves de diagnòstic educatiu són

parcials i insuficients, perquè posen l'accent en el que pot fer un xiquet o un jove per ell mateix, sense considerar què pot fer amb el concurs d'uns altres infants, adolescents o adults. Podem fer un pas més i qüestionar-nos si les proves avaluen tot el potencial de l'estudiant o tan sols una part. D'ací les crítiques als paràmetres pels quals es mesura el coeficient intel·lectual o les nombroses veus que, des del respecte cap al rigor de les proves PISA, ens recorden que no són –ni poden ser enteses com– l'únic patró per a analitzar l'èxit educatiu d'un país. No oblidem que aquest és un concepte excessivament ample i indefinit, que es pot interpretar de maneres molt diverses; ací, per èxit educatiu entenem aconseguir el que Carles Riba escrivia en el seu poema: que cada persona pugui desplegar lliurement el seu potencial en la comunitat humana on viu.

L'aportació de Howard Gardner

La pedagogia és molt sensible a les onades que, periòdicament, posen damunt de la

taula una proposta més o menys renovadora, com és ara la de les intel·ligències múltiples. En la major part dels casos, aquestes propostes tenen les arrels en la gran aportació dels pedagogs del que, a grans trets, podem anomenar l'Escola Nova (Dewey, Montessori, Decroly, Freinet...), els quals van treballar des de les darreries del XIX fins a mitjan segle XX. Al nostre entendre, l'aportació de Howard Gardner, en el seu vessant educatiu, s'ha de situar en aquesta línia de continuïtat, en la qual destaca també, sobretot des d'una perspectiva psicològica, la influència de Jean Piaget.

Gardner, nascut a Pennsilvània l'any 1943 i professor a Harvard des de 1986, és conegut per haver concretat la idea que la intel·ligència humana no és monolítica ni tancada, sinó que té diferents facetes que es poden distingir psicològicament i que, per tant, són susceptibles de tractar-se d'una manera específica i alhora coordinada. D'ací que en l'enunciació del concepte hi haja un gest que vol subratllar el pas del singular (*la intel·ligència*) al plural (*les intel·ligències*). Així i tot, seria una errada pensar

La intel·ligència de cada individu és el resultat de la mescla de les diferents capacitats o intel·ligències i és precisament aquesta globalitat el que s'ha de treballar

que aquesta especificitat imposa pedagogies absolutament diferenciades o que unes intel·ligències (com ara la lingüística o la matemàtica) han de predominar per damunt de la resta. La intel·ligència de cada individu és el resultat de la mescla de totes aquestes capacitats i és precisament aquesta globalitat, aquesta multiplicitat, el que s'ha de treballar en última instància.

Les nou intel·ligències

A partir dels textos de Gardner, es poden diferenciar fins a nou classes d'intel·ligències, una xifra a la qual s'ha arribat després d'anar ampliant-la gràcies a diversos estudis realitzats durant els últims trenta anys.

- La intel·ligència intrapersonal és la capacitat d'autoconeixement, de ser conscients de les pròpies capacitats i limitacions, una consciència de la qual deriva l'autocontrol.
- La intel·ligència interpersonal implica posar-se en la pell dels altres, d'intentar comprendre'ls i, en conseqüència, traure més profit de les relacions positives i

intentar solucionar aquelles de caràcter conflictiu.

- La intel·ligència lingüística té relació amb el desenvolupament de les quatre habilitats bàsiques (parlar, escoltar, escriure i llegir) en diferents àmbits d'ús.
- La intel·ligència matemàtica i lògica és la capacitat de comprendre les relacions matemàtiques i lògiques del món i aplicar-les a la resolució de problemes.
- La intel·ligència espacial i visual és la capacitat de percebre l'espai, situar-s'hi i descriure'l.
- La intel·ligència corporal i cinèsica es refereix a la capacitat per a fer servir el cos i el moviment com a mitjà d'expressió.
- La intel·ligència musical implica ser capaç de diferenciar sons i reproduir-los amb instruments diversos.
- La intel·ligència naturalista revela la capacitat d'observació i comprensió de la natura.
- La intel·ligència existencial suposa qüestionar-se la raó de l'existència humana i, per tant, desenvolupar un pensament abstracte que permeti afrontar idees com la vida i la mort.

Algunes teories semblants

Com ja hem dit, Gardner no parteix del no-res, sinó que es basa en l'aportació prèvia de psicòlegs i pedagogs ben rellevants. Una altra teoria semblant és la que va divulgar, amb gran èxit popular, David Goleman, autor d'un autèntic *best-seller*, *Intel·ligència emocional* (editat per primera vegada el 1995). Amb el concepte d'*intel·ligència emocional*, Goleman i altres estudiosos han subratllat el factor emotiu en el comportament humà, el qual, ben gestionat, pot ser la clau de l'èxit individual i col·lectiu.

Tots aquests plantejaments tenen aspectes semblants i diferents. Però sempre comparteixen un repte: passar de la teoria a la pràctica, de les paraules als fets, i aconseguir canvis educatius rellevants.

A les set intel·ligències múltiples que va distingir Gardner (intrapersonal, interpersonal, lingüística, matemàtica, espacial, corporal i musical), després s'han afegit la naturalista i l'existencial

Intel·ligències múltiples i currículum

David Morell

Les referències a la teoria de les intel·ligències múltiples s'han estés els últims temps entre educadors, editorials i administració, i és un tema recurrent en congressos, llibres i documentació administrativa, però encara continua despertant dubtes entre una part significativa del professorat. En aquest article farem algunes reflexions sobre aquesta teoria i abordarem la relació entre les intel·ligències múltiples i el currículum.

El primer que cal dir és que la teoria de les intel·ligències múltiples no constitueix, en si mateixa, cap metodologia didàctica. És una aproximació psicològica a la idea d'intel·ligència que ha de fer reflexionar el docent sobre la manera de treballar cada àrea del currículum i que ha d'influir en els legisladors a l'hora de planificar i organitzar el sistema educatiu. De retruc, les editorials que es dediquen a fer material didàctic, en la seua funció de pont entre el currículum oficial i l'aula, han de tenir presents els principis d'aquesta orientació psicològica i didàctica per tal d'oferir un producte versàtil i útil.

El cervell, òrgan complex

Com hem vist amb detall en l'article anterior, Howard Gardner va postular l'existència de

Com a docents, trobem estratègies que ens ajuden a potenciar les capacitats innates de l'alumnat (el talent) per tal de poder reforçar aquells aspectes en què l'alumne té alguna dificultat

diversos tipus d'intel·ligència en l'ésser humà, segons intervingueren unes habilitats o destreses o unes altres en el procés de relacionar-se amb el món i aprehendre'l. Abans de la teoria de les intel·ligències múltiples, hi havia una tendència a creure que les persones estaven dotades d'una única intel·ligència susceptible de ser mesurada numèricament a partir dels famosos tests d'intel·ligència, però la realitat ens indica que el cervell és un òrgan complex dotat d'infinitat de recursos per a escometre els problemes de la vida quotidiana des de diverses perspectives.

Aquest ventall de recursos, destreses, habilitats, capacitats... configura un nombre definit d'intel·ligències que, segons autors, oscil·len entre set i nou. En tot cas, més que el nombre exacte d'intel·ligències i l'etiqueta que els posem, el que és realment rendible des del punt de vista del treball pedagògic és ser conscients que totes les persones posseeixen, en distribució variable, cada una d'aquestes intel·ligències –o altres que

no han estat definides encara– i, com que el cervell no és un compartiment estanc, hi ha un transvasament continu entre unes àrees de l'intel·lecte i la resta.

Intel·ligències i àrees curriculars

Anem a pams. Si ens fixem en el nom de les distintes intel·ligències, comprovarem a colp d'ull que algunes es poden associar fàcilment amb determinades àrees del currículum. D'una banda, tenim la **intel·ligència lingüística**, que podríem relacionar amb l'àrea de Llengua. D'altra banda, trobem la **intel·ligència logicomatemàtica**, identificable amb l'àrea de Matemàtiques. També hi ha la **intel·ligència naturalista**, que podem vincular amb les Ciències de la naturalesa. Així mateix, tindríem la **intel·ligència musical**, que podem enllaçar amb l'àrea de Música, i la **intel·ligència cinesicocorporal**, que correspon a l'Educació física. No hi hauria ben

plasmades, per tant, la **intel·ligència espaciovistual**, la **intel·ligència interpersonal**, la **intel·ligència intrapersonal** i la **intel·ligència existencial**.

Del paràgraf anterior, es pot desprendre que, efectivament, el currículum treballa unes intel·ligències més que les altres, però, qui conega mínimament els principis de la teoria de les intel·ligències múltiples i siga conscient dels processos cognitius, endevinarà que no deixa de ser una fal·làcia ben trobada. En l'organigrama mostrat, hi ha, sobretot, una coincidència de noms, però el nom no fa la cosa. Si més no, en aquest cas.

La confluència d'intel·ligències

Pensem, per exemple, en un problema matemàtic. Per a arribar al raonament lògic –o raonaments lògics– que ens ha de permetre arribar a la solució, hem de desxifrar l'enunciat, és a dir, hem de ser competents lingüísticament. De la mateixa manera, quan reduïm la llengua a categories gramaticals o, en general, quan establim qualsevol tipus de classificació, estem aplicant els paràmetres de la intel·ligència naturalista: observació, selecció, ordenació i classificació. Un altre exemple de transvasament de competències, el tenim quan llegim i analitzem la poesia, a la qual s'accedeix gràcies a la intel·ligència

lingüística, la intel·ligència musical, la intel·ligència logicomatemàtica, etc.

En definitiva, podríem posar milers d'exemples d'activitats que es fan diàriament en una aula que comporten la confluència de diversos tipus d'intel·ligència. El que és rellevant és que, com a docents, o com a editors, o com a responsables de planificar el sistema educatiu, trobem estratègies que ens ajuden a potenciar les capacitats innates de l'alumnat (el talent) per tal de poder reforçar aquells aspectes en què l'alumne té alguna dificultat. És, dit d'una altra manera, la coneguda atenció a la diversitat, que no ha de consistir a aïllar els alumnes que no arriben al nivell, que s'avorreixen o que fan preguntes incòmodes, sinó a donar-los eines diferents perquè adquirisquen les competències necessàries per al dia a dia.

Treball en equip i programació per competències

L'àmbit laboral reclama persones que sàprien treballar en equip, que siguin capaces de comunicar-se amb eficàcia i que siguin emprenedores i creatives. Aquesta demanda, enunciat en la LOMQE sense concretar-ne els mitjans, no es pot satisfer si ens limitem a centrar l'acció educativa en els àmbits més susceptibles de ser avaluats per exàmens externs. Tampoc si apartem els alumnes que

La programació per competències incorpora, implícitament, la teoria de les intel·ligències múltiples, ja que s'hi dóna més importància als processos i a les actituds –el «saber fer»– que als conceptes

no encaixen en els estàndards d'avaluació. El camí és, justament, el contrari, buscar sinergies entre els xiquets perquè desenvolupen el seu propi talent i treballar les diferents àrees del currículum des de totes les intel·ligències descrites, buscant els punts forts de cada alumne a fi de poder relativitzar les febleses.

La programació per competències incorpora, implícitament, la teoria de les intel·ligències múltiples, ja que s'hi dóna més importància als processos i a les actituds –el «saber fer»– que als conceptes. Però no n'hi ha prou de reflectir-ho en els projectes curriculars, cal que siguem valents i enfoquem les classes, el material i la legislació d'una manera més oberta, fent que els alumnes parlen, que participen i s'equivoquen, que col·laboren, que trien, etc.

Al remat, la teoria de les intel·ligències múltiples ha de servir perquè tots els agents implicats en l'àmbit de l'educació reflexionin sobre què s'ensenya i com s'ensenya i adopten les decisions necessàries perquè el nostre jovent, la societat del futur, desenvolupe tot el seu potencial.

De què parlem, quan parlem d'educació?

Maria Viu

El curs 2014-2015 ha portat moltes novetats. D'una banda, la controvertida Llei Wert s'estrena a les aules a espentes i redolons. Però a més, una diversitat de propostes basades en noves maneres d'encastrar l'ensenyament i l'aprenentatge entren amb pas ferm, i sembla que per a quedar-se. Estàndards d'aprenentatge, rúbriques i indicadors, intel·ligències múltiples, comunitats d'aprenentatge, tertúlies dialògiques interactives... un maremàgnum difícil de pair barrejat amb l'habitual debat entre la digitalització o la conservació de suports tradicionals.

Programar o avaluar?

Fa quasi un any, els primers esborranys dels currículums generats per la LOMQE van introduir una de les novetats més cridaneres en el lèxic del món educatiu: els **estàndards d'aprenentatge**. El fet que és difícil distingir-los dels criteris d'avaluació afegia una miqueta més de confusió. El Reial Decret els defineix com «especificacions dels criteris d'avaluació que permeten definir els resultats d'aprenentatge, i que concreten allò que l'alumne ha de saber, comprendre i saber fer en cada assignatura; han de ser observables, mesurables i avaluables, i permetre graduar el rendiment assolit. El seu disseny ha de

Les emocions faciliten –o dificulten– la transmissió de coneixements, a més de ser la base de la curiositat i l'atenció, mecanismes que obrin les finestres a l'aprenentatge

contribuir i facilitar el disseny de proves estandarditzades i comparables». Tanmateix, l'examen dels estàndards de qualsevol àrea ja deixa veure que simplement es tracta d'una concreció dels criteris d'avaluació. De fet, són els criteris, però molt més detallats i *concrets*.

Val a dir que, en una llei on la metodologia brilla, precisament, per l'absència, la redacció d'aquests *actors convidats* pot arribar a oferir, segons com, pistes per a plantejar activitats o, almenys, per a conèixer la mena de treball que un alumne o alumna ha de saber fer per a encarar amb èxit la cursa d'obstacles en forma de proves objectives que li té reservada l'administració educativa.

Tot i que les **rúbriques** no apareixen esmentades ni una sola vegada en la documentació oficial, no hi ha claustre que no se n'haja plantejat la inclusió en les programa-

cions d'aula. Una rúbrica és una matriu de valoració que inclou indicadors d'avaluació relacionats amb les competències bàsiques del currículum que cal treballar. Els indicadors d'avaluació graduen el nivell que es pot assolir en cada contingut, en una escala que va de l'Excel·lent a l'Insuficient. Es tracta d'un instrument complex, però presenta avantatges com a eina d'avaluació, ja que contribueix a delimitar i aclarir –de cara al docent, però també a l'aprenent i a les famílies– les expectatives, els objectes i els criteris d'avaluació, és a dir, els estàndards d'aprenentatge... Us sona?

Les rúbriques són taules de doble entrada en les quals es descriuen criteris i nivells de qualitat de les diferents tasques, objectius o competències. Aquest exemple pot aprofitar com a model:

Activitats d'avaluació		Act. 1	Act. 2	Act. 3
Criteris d'avaluació		c. 2	c. 1	c. 12
Trets, subcompetències o descriptors		Comprensió del fenomen sonor i del funcionament de l'oïda	Discriminació de sons	Identificació i reflexió sobre l'excés de soroll
Resultats d'aprenentatge	4	Comprén com es produeix i es pot transmetre el so, així com el funcionament de l'oïda. És reflexiu amb la necessitat del silenci per portar a terme processos musicals i comunicatius en general.	Identifica les 4 característiques i atribueix l'adjectiu apropiat en cada cas (agut, greu, suau, fort...).	Reflexiona i és crític amb situacions de contaminació acústica; reconeix la necessitat de silenci i proposa situacions per resoldre aquests tipus de casos.
	3	Coneix i identifica correctament els elements del FS i de l'oïda: cos elàstic...; és conscient de la importància del silenci en les audicions.	Relaciona correctament les 4 característiques del so.	Raona per què el so pot produir trastorns en la salut.
	2	Coneix que perquè es produïska un so ha d'haver-hi una font emissora de so, i reconeix algunes parts de l'oïda.	Pot identificar quin paràmetre del so destaca en cada exemple.	Identifica situacions on el so es converteix en contaminació.
	1	Sap que el so és un fenomen físic invisible i que l'absència de so és el silenci.	S'adona quan dos sons són iguals o diferents.	Sap que la contaminació acústica fa referència al so ambiental.

Escala de qualificacions: 4=10, 3=7, 2=5, 1=3; cada apartat el podem ponderar un 33,3% per obtenir la qualificació de l'avaluació.

Exemple de programació amb rúbriques.

Sobretot en els últims cursos de Primària, en ESO i en Batxillerat, les rúbriques i els indicadors mostren gràficament els criteris d'avaluació, i esdevenen una guia del progrés del treball que possibilita la revisió per part de l'alumnat i l'organització quantitativa i qualitativa de l'avaluació per part del professorat. Faciliten l'avaluació integral de les competències bàsiques i equilibren els resultats acadèmics mitjançant un adequat treball de les intel·ligències múltiples de l'alumnat.

Metodologia o filosofia?

El concepte d'**intel·ligència emocional** –segons Rafael Bisquerra, «l'habilitat per prendre consciència de les emocions pròpies i alienes, i la capacitat per regular-les»– ja fa uns quants cursos que va obrir el camí de l'educació de les emocions que, per fortuna, ha ultrapassat l'àmbit de la família per a entrar a les aules. Gràcies a això, el pes dels continguts purament conceptuals s'ha relativitzat i ha cedit lloc a alternatives de treball que van més enllà de l'ensenyament-aprenentatge en una direcció i basat en una metodologia tradicional.

La justificació en favor d'incloure l'educació emocional en la pràctica docent ve recolzada per nombrosos estudis que demostren que les emocions són un llenguatge per elles mateixes, i que faciliten –o dificulten– la transmissió de coneixements, a més de ser la base de la curiositat i l'atenció, mecanismes que obrin les finestres a l'aprenentatge.

De la mà dels nous mètodes que transgredeixen sense por la classe magistral, nous conceptes pul·lulen per les aules. Les **comunitats d'aprenentatge** propugnen una organització radicalment diferent de les escoles, començant per la relació que s'estableix entre el centre educatiu i el seu entorn. Aquesta es basa en l'aprofitament de sinèrgies i en un repartiment de tasques no jeràrquic, on totes i cada una de les persones que en formen part poden aportar experiència i coneixement: un aprenentatge dialògic, és a dir, basat en el diàleg, mitjançant el qual es posa de manifest aquest intercanvi de sabers.

En les comunitats d'aprenentatge es persegueix la superació de les desigualtats i la

inclusió en la societat de tots els xiquets i les xiquetes, posant al seu abast les eines de què disposa la comunitat. Les famílies comparteixen espai amb professorat i voluntariat, organitzats a l'aula en grups interactius. Aquests són una pràctica educativa d'èxit, que consisteix en la resolució de tasques de classe sota la supervisió d'adults –famílies o voluntaris– que en formen part. El paper del professorat, per tant, passa a ser de coordinació. La mescla de nivells, de característiques i d'interessos enriqueix enormement l'aprenentatge, basat en la col·laboració i la solidaritat.

Les **tertúlies literàries dialògiques** són una altra pràctica educativa d'èxit que ha estat incorporada a nombroses aules, i que busca aprofitar la gran quantitat d'ensenyaments i reflexions que proporciona la lectura i posterior discussió de les obres clàssiques de la literatura universal. Hi participa l'alumnat, el professorat o adults de l'entorn a qui interessa. L'objectiu de l'activitat, focalitzat envers la comprensió i la reflexió, n'és un dels trets definitoris.

Intel·ligències múltiples, comunitats d'aprenentatge, tertúlies literàries dialògiques... Nous conceptes pul·lulen per les aules transgredint sense por la classe magistral

I parlant de com s'organitzen les classes... quina incidència i –sobretot– quins avantatges i beneficis hi tenen totes les qüestions esmentades al llarg d'aquest article? El dels docents és un cos que es caracteritza per la recerca permanent de la millora metodològica, per la introducció d'actuacions que contribuïssin a fer més fàcil i agradable, però també més operatiu, més rendible, el temps que els xiquets i les xiquetes dediquen a l'escola. I en favor d'aquesta operativitat, que segur que molts reclamen, potser seria hora que la legislació educativa considerara la necessitat de simplificar les tasques administratives que sovint no sols no agilitzen, sinó que entrebanquen el treball d'un professorat sempre a la recerca de l'excel·lència.

Material complementari per a Primària

Lectogrup

Quaderns d'eficàcia lectora

Una col·lecció pensada per a millorar la rapidesa, la comprensió i l'eficàcia lectora amb l'objectiu de formar lectors competents.

Es treballen tres tipus d'activitats:

Estratègies de comprensió lectora: activitats que donen recursos als alumnes perquè entenguin millor el que llegeixen.

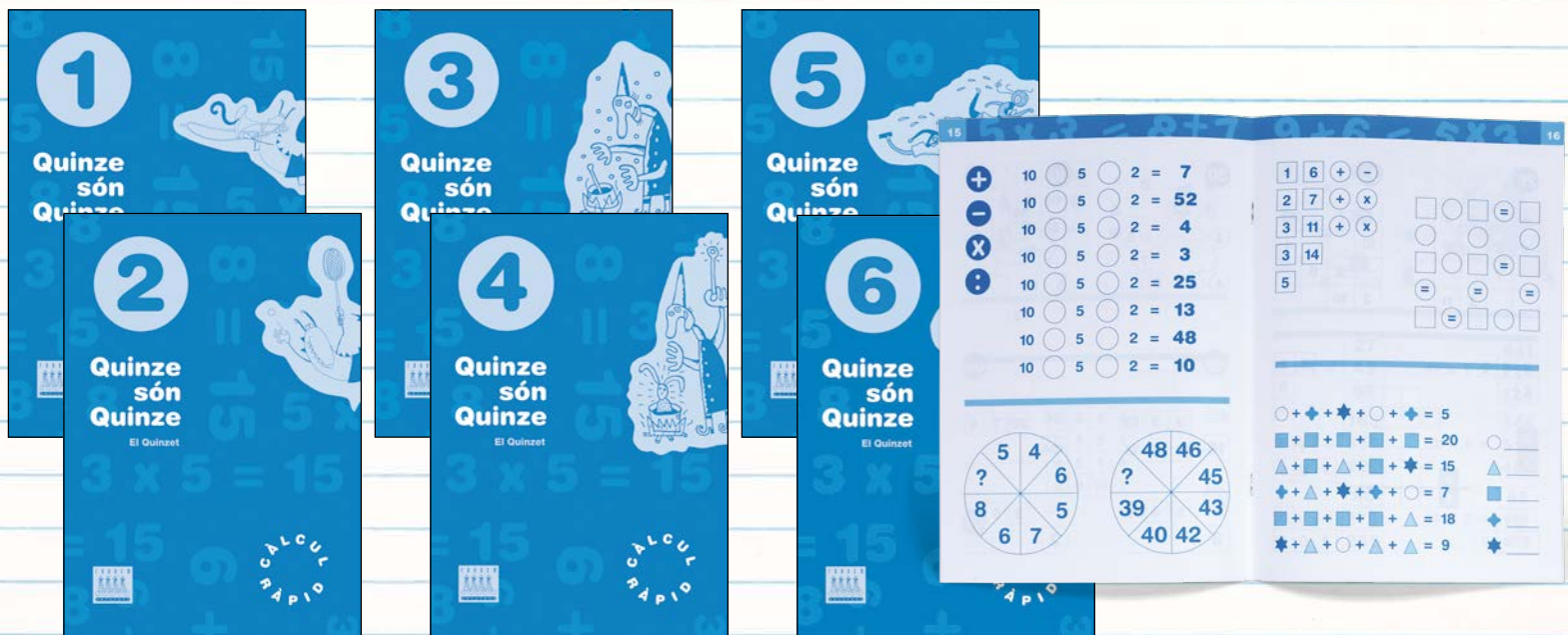
Activitats d'agilitat visual: activitats pensades per a millorar la memòria, l'atenció i la percepció visuals.

Exercicis de gimnàstica ocular: activitats pensades per a facilitar l'atenció visual i millorar la mobilitat ocular.

Quinze són quinze

Quaderns de càlcul ràpid que treballen bàsicament el càlcul mental, el domini de les propietats de les operacions i la potenciació de les estratègies pròpies de la resolució de les operacions

QUADERNS DE CAPACITATS BÀSIQUES

Orientació espacial

Activitats destinades a comprendre i estructurar l'entorn espacial: seguir laberints, fer sanefes, determinar la situació i la posició d'un objecte, etc.

Percepció visual

Activitats destinades a treballar l'agudesia, l'atenció, la discriminació i la memòria visuals: destriar objectes, aparellar figures, buscar diferències, completar dibuixos, etc.

Raonament lògic

Activitats que estimulen el procés de raonament: ordenar seqüències, completar sèries, relacionar objectes, deduir situacions, etc.

Cal apostar per les intel·ligències múltiples a l'aula?

La concepció tradicional de la intel·ligència ha anat canviant amb el temps i actualment molts defensen que n'hi ha més d'un tipus. En principi, tots els alumnes disposen de totes les intel·ligències, però el més habitual és que en desenvolupen unes més que les altres. Per això, tant els interessos com les capacitats de les persones són diferents, i una educació uniforme deixa fora una part de l'alumnat. La teoria de les intel·ligències múltiples és una eina interessant en aquest sentit?

Pura Maria Garcia

Assessora del CEFIRE de Xàtiva

Sovint, els docents ens plantejem quins canvis metodològics cal planificar perquè l'alumnat, en la seua diversitat, aconseguisca apropiarse amb èxit als continguts. En aquest sentit, crec que les millores en els resultats curriculars i en la pràctica professional estan més relacionades amb un canvi de perspectiva: recordar que l'element central és l'alumnat, les seues característiques. Coherentment, sembla necessari que els docents coneguen tant la teoria de les intel·ligències múltiples de Gardner com les manifestacions de cada intel·ligència, i que potencien que els alumnes les milloren i en siguin conscients, com un primer pas per a assolir la seua autonomia.

Des dels Centres de Formació, Innovació i Recursos Educatius (CEFIRE) tractem de dissenyar cursos i tallers per a relacionar les àrees del currículum amb estratègies específiques perquè el docent puga acostar els continguts, el coneixement, a l'alumnat aprofitant cadascuna de les seues múltiples intel·ligències.

Belinda Teran

Mestra del primer cicle de Primària al CEIP Cervantes de Torrent

Tenim capacitats i interessos diversos. A l'escola cal donar cabuda a experiències que desenvolupen totes les intel·ligències. Sovint sembla com si les úniques àrees útils foren la verbal i la matemàtica. Si tinc un alumne que sol tamborinejar i cantar, perquè és com millor s'expressa, és perquè la intel·ligència musical és la base del seu aprenentatge. El context sociocultural del meu alumne *cantant* és poc enriquidor, per això li plantejaré activitats que en compensen les mancances, perquè puga créixer globalment. Em recolze en la seua intel·ligència musical per a facilitar-li nous aprenentatges i motivar-lo: com que li costa escriure, ho farà amb la lletra de la cançó que taral·lareja.

En la nostra mà està treballar amb activitats que abasten la globalitat de l'ésser humà. No hem de ser reduccionistes, sinó proposar treballs més ambiciosos i globals, més motivadors i que porten a l'aprenentatge significatiu, que potencien nous aprenentatges partint de la seua realitat.

Elisabet Roig

Responsable del Departament d'Edicions Escolars de Baula Edelvives

Ja fa temps que es posa en qüestió la importància exclusiva de l'aprenentatge de les àrees instrumentals a l'escola. D'altra banda, és evident que l'aptitud no sempre està relacionada amb els resultats en llengua o matemàtiques. L'ensenyament tradicional insisteix molt en aquestes àrees i, a més, planteja un treball igual per a tots. Però si entenem l'aula com un espai heterogeni, amb diversos ritmes i capacitats diferents, ens adonarem de la necessitat de treballar partint de les possibilitats de cadascú. Precisament, la base del treball de les intel·ligències múltiples.

Pel que fa al llibre de text, sovint se'l percep com un obstacle que dificulta la inclusió de les intel·ligències múltiples a l'aula, però en realitat caldria veure'l com una eina més d'ajuda als docents: les editorials hem incorporat noves activitats enfocades a treballar la diversitat i l'aprenentatge cooperatiu en cada assignatura, i per descomptat ens esforcem per integrar el treball de totes elles i fer propostes engrescadores.

Pilar Viu

Psicòloga del Centre d'Educació Especial Torrepinos de Torrent

Treballo en un centre d'educació especial des de fa 14 anys i crec que no tenim alumnes incapaces d'aprendre, sinó que hem de buscar estratègies d'aprenentatge adequades i potenciar allò en què cada xiquet és més hàbil per a aconseguir el seu màxim grau de competència social.

Si en l'alumnat de centres convencionals és important el desenvolupament de totes les intel·ligències, en els alumnes d'educació especial encara ho és més, perquè l'aprenentatge s'enriqueix i es diversifica, els facilita la inserció en la societat i els ajudarà a ser més feliços. Però encara hi ha una qüestió més important: les famílies se sorprenen quan els dius que els seus fills poden aprendre i progressar. En molts casos, assumeixen el fracàs com a inevitable.

Quan reconeixen que assimilen aprenentatges, comprenen que els seus fills mostren un altre tipus d'intel·ligència, que la seua formació dependrà d'altres aspectes i que potser el plantejament que fins ara tenien de l'ensenyament ha de canviar.

Exercitar les capacitats a l'aula

Maria Viu

A recer de l'entrada de les intel·ligències múltiples a l'aula, l'oferta editorial vinculada al desenvolupament d'habilitats i capacitats diverses tracta d'obrir-se pas entre els llibres de text, siga com a alternativa o com a complement. La incorporació del segell Tàndem al Grup Bromera permet ampliar l'oferta en aquesta mena de materials, que disposava ja de quaderns com *Entrenem la lògica* i *Eureka*.

Quan els xiquets i les xiquetes s'incorporen a l'escola, les famílies són conscients del fet que comença una etapa nova en les seues vides. Ben prompte els menuts comencen a assimilar coneixements que difícilment haurien après sense eixir de la llar. Llegir, comptar o conèixer l'existència d'altres llocs i d'altres realitats són aprenentatges que vinculem, inevitablement, al dia a dia de l'aula. Tanmateix, cal no restar importància a la relació amb els altres i, per descomptat, al treball d'habilitats que no tenen per què estar necessàriament vinculades amb una sola àrea.

Percepció visual, raonament lògic i orientació espacial

L'arribada a la Primària dona pas a la separació dels continguts en assignatures, però tot i això hi ha habilitats que segueixen sent fonamentals per al desenvolupament de la capacitat per a assimilar qualsevol tipus de contingut. En aquest sentit, el Grup Bromera, amb la incorporació recent de l'editorial Tàndem i el seu fons, presenta una sèrie de quaderns extracurriculars per a Primària que tenen com a objectiu el treball d'aspectes transversals fonamentals per a l'aprenentatge de les matèries

troncals i, per tant, per a tota la resta. Són els «Quaderns de capacitats bàsiques»: *Percepció visual*, *Raonament lògic* i *Orientació espacial*, amb 4, 4 i 2 quaderns, respectivament.

Es tracta d'una col·lecció amb la qual els xiquets i les xiquetes exerciten habilitats diverses. Per exemple, els quaderns de *Percepció visual* contenen activitats que treballen l'agudeza i l'atenció visual; la sèrie *Raonament lògic* estimula els processos de raonament mitjançant ordenació de seqüències, compleció de sèries, deduccions, etc., mentre que els d'*Orientació espacial* plantegen activitats per a comprendre i estructurar l'entorn espacial, com ara laberints, sanefes, determinació de situació d'objectes, i altres semblants.

Raonament matemàtic i lectura

A més d'aquests materials, el catàleg de Tàndem també disposa de materials que complementen aspectes concrets del raonament matemàtic i la lectura. La sèrie *Quinze són quinze* treballa el càlcul ràpid a base d'operacions i exercicis molt diversos, a partir de l'aplicació de les propietats de les operacions, en sis quaderns. Persegueix fomentar el diàleg a la classe de matemàtiques, i potenciar la defensa de l'opinió pròpia i el respecte per la dels altres.

Comprensió lectora, agilitat visual i gimnàstica ocular

La sèrie *Lectogrup*, que consta de quatre quaderns adreçats a diferents nivells –Blau, Groc, Verd i Roig–, es planteja l'objectiu d'ajudar els xiquets i les xiquetes de Primària a millorar la seua capacitat lectora, i això per mitjà del treball de la comprensió lectora, les activitats d'agilitat visual i els exercicis de gimnàstica ocular. És un mètode innovador que s'allunya de les comprensions lectores tradicionals i proporciona activitats atractives i diferents, i de contrastada utilitat.

En resum, amb aquests títols ampliem el ventall de possibilitats per a treballar la base d'un aprenentatge ferm i sòlid que, sens dubte, cobrirà les necessitats de professorat i alumnat a l'hora d'assumir els reptes que planteja l'educació per al futur.

Els «Quaderns de capacitats bàsiques», *Quinze són quinze* i la sèrie *Lectogrup*, de Tàndem, amplien les possibilitats que Bromera ofereix amb *Entrenem la lògica* i *Eureka* per a treballar habilitats essencials per a l'aprenentatge

Rutes literàries: la màgia de la literatura

Emili Gascó

El món actual, regit per la societat de les infinites pantalles (cinema, televisió, ordinador, mòbil, portàtil, *tablet*, *smartphone*, *smart TV*, *iPad*, *iPhone*, *MP4*, videojocs, etc.), sovint ens entrebanca un dels plaers més íntims i satisfactoris que podem tenir: llegir un llibre. En aquest sentit, cal plantejar noves fórmules per a incentivar el descobriment de la gran experiència de la lectura.

Hi ha moltes estratègies per a fomentar la lectura, sobretot plantejades als joves des del món educatiu, però —ho hem de reconèixer— sovint són lectures obligades. Lectures que comporten una nota, mentre que la lectura hauria de ser una altra cosa.

Rutes i llibres

Entre les activitats que ens podrien ajudar a canviar aquesta situació, les rutes literàries són una opció molt interessant. És clar que no tots els llibres es poden posar a l'abast d'un recorregut real pels indrets que ens conta l'autor. Però no és menys cert que hi ha moltes novel·les i una gran quantitat de poemes que ens poden fer recordar racons, carrers, paisatges, muntanyes, rius, mars i universos que ens són habituals i que, a vegades, compartim amb la quotidianitat de la vida diària.

Doncs bé, es tractaria de recuperar per al nostre coneixement aquelles obres que

s'apropen al nostre entorn més immediat, a la nostra terra, a eixos fets històrics que han forjat el nostre passat i han esdevingut el nostre present. Per poc que fem un mínim esforç, trobarem a l'abast multitud d'obres que ens parlen de pobles, de ciutats, de monuments històrics, d'esdeveniments gloriosos, de l'art més insistent i potent que ens envolta, de la bellesa de les pedres, de la música i la lletra d'una cançó, d'un carrer ple de misteris, de la fantasia d'uns personatges. En fi, de la vida i la seua realitat plasmada en vivències que es poden recuperar llegint i passejant per eixos indrets.

Passejar per *Esperant la lluna plena*

Un exemple ben clar és la ruta literària que acaba de posar-se en marxa basada en la novel·la *Esperant la lluna plena*, de Vicent Sanhermelando (Premi Fundació Bancaixa de Narrativa Juvenil). Estem davant un llibre que ens endinsa en Balansiya, la València musulmana, una de les ciutats més sensuais del món. A través dels capítols del llibre, assistim a un recorregut que, després de més de set segles, podem repetir, gaudir, admirar i contemplar amb la passió del descobriment i la fascinació del pas del temps. Canvien al-

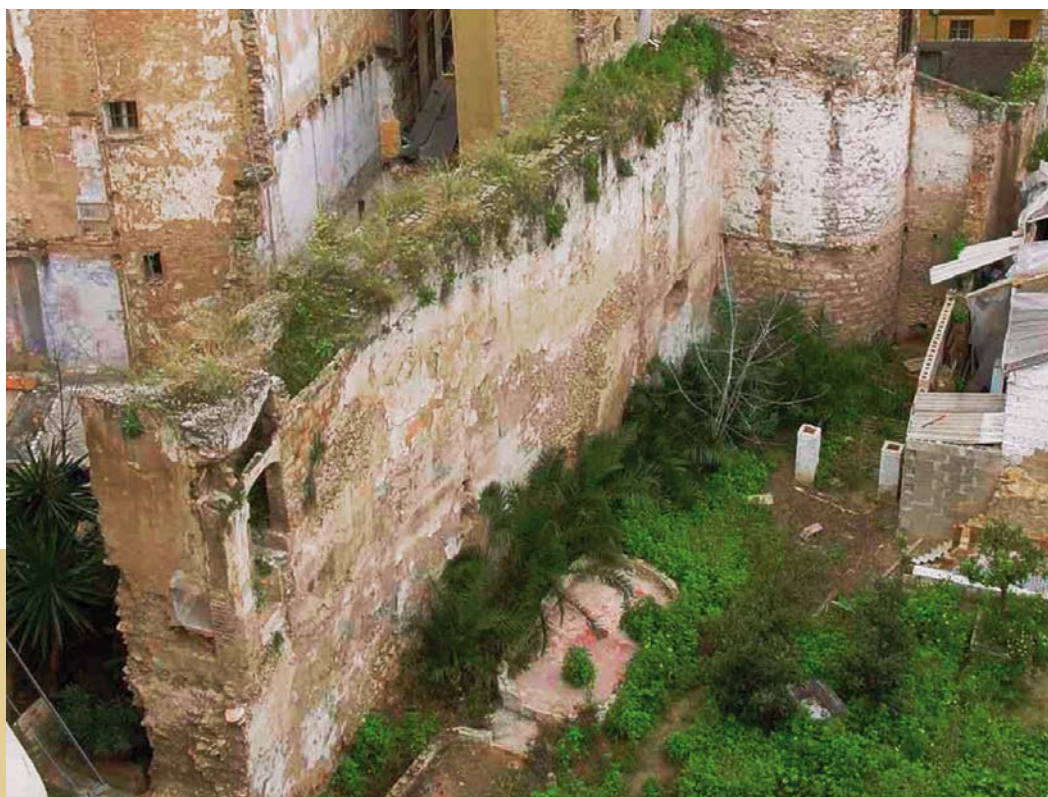
guns noms, però els indrets modificats per les construccions d'una ciutat moderna encara conserven el sabor de la història i molts dels noms que ens apunta l'autor amb una meticulositat admirable i una documentació exhaustiva. La ruta que proposa Bromera* a partir d'aquest llibre ens portarà per la muralla musulmana de la ciutat, on podrem descobrir la realitat de molts dels indrets urbans que recull el llibre.

Que curiós, poder recórrer la ciutat de València seguint les empremtes que ens van deixar els avantpassats. Recordar la història llegint un llibre. Sentir-nos protagonistes admirant les restes d'aquell món musulmà que fa molts segles va viure i conviure en les nostres terres i va contribuir, de manera decisiva, a forjar el nostre país i la realitat del que som hui en dia.

Sens dubte, les rutes literàries són una eina formidable que no podem deixar d'aprofitar per a apassionar els lectors per les històries i fer-los gaudir de la lectura. I, de segur, alimentar l'intel·lecte amb un bon àpat de paraules convertides en frases, agrupades en paràgrafs i amuntegades en capítols ens farà més savis, més feliços i més lliures.

*Si esteu interessats a fer la ruta sobre *Esperant la lluna plena*, contacteu amb el vostre comercial.

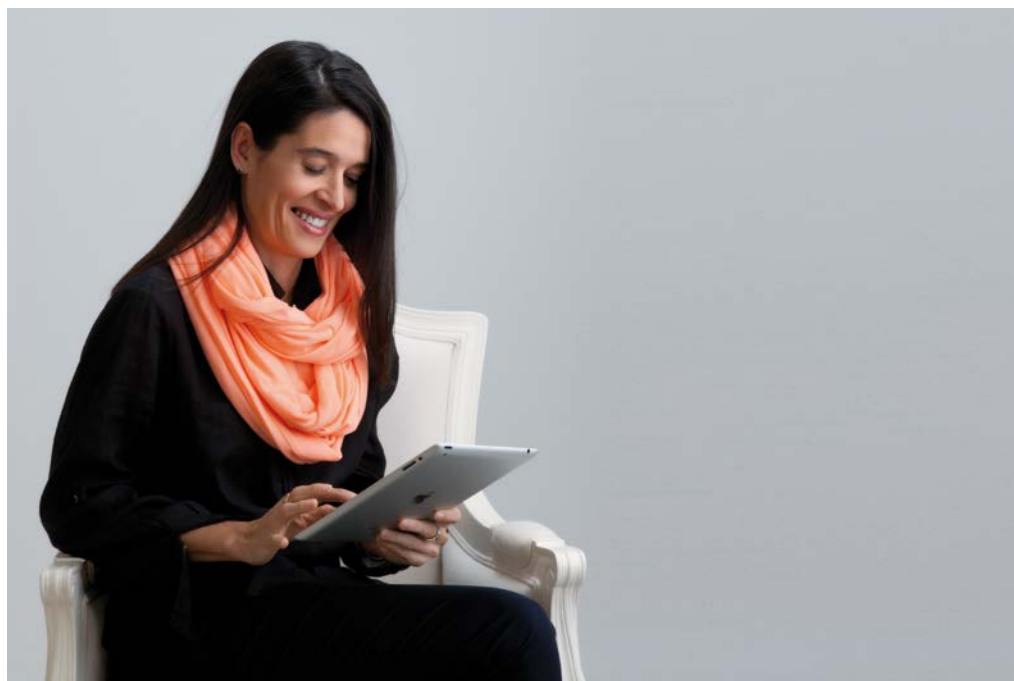
Disposem d'una nova ruta per a endinsar els alumnes en la fascinant València musulmana seguint la trama de la novel·la *Esperant la lluna plena*

Mar Romera

«Cal recuperar la dignitat del docent»

Sandra Capsir

Mar Romera és especialista en intel·ligència emocional i llicenciada en pedagogia i psicopedagogia. Presidenta de l'Associació Pedagògica Francesco Tonucci –pedagog que ha inspirat la seua carrera–, participa de manera constant en jornades i congressos de formació del professorat. Partint de la seua experiència docent en totes les etapes educatives, des d'infantil fins a la universitat, ha desenvolupat diversos projectes d'innovació educativa i, fins i tot, ha creat un model propi.

«Cal un canvi en el rol del docent, que ha d'estar disposat a des-aprendre tot allò que ha après. Hem de tenir en compte que els xiquets aprenen de nosaltres, no d'allò que els diem»

El model que Mar Romera defensa es basa en tres ces: capacitats, competència i cor, i implica conèixer, estimar i respectar els nostres alumnes per qui són i no per allò que fan. Explica que «dissenyem models educatius en tubs d'assaig i els sotmetem a proves teòriques com PISA per a concloure que alguna cosa va malament». Però Romera ens adverteix que «les estadístiques i els estudis es manipulen i que, per tant, tenim dues opcions: basar l'educació en la superació satisfactòria dels paràmetres que plantegen proves com PISA, o apostar per una escola inclusiva, comprensiva», basada en models com els que ella o Tonucci divulguen. Romera defensa apassionadament l'esperit d'aquest model en el qual «els docents deixen de ser agricultors obsessionats a aconseguir el major nombre de verdures del mateix calibre i color, per convertir-se en jardiniers on hi caben totes les plantes, de tots els colors i dimensions».

Caldria, en aquest sentit, recuperar els models d'educació del segle passat, models integrals, utòpics, on la clau no està a acon-

seguir una resposta encertada, sinó una bona pregunta. Models que han de ser en plural, ja que, segons comenta Romera, no es considera «talibana» de cap metodologia en concret. Els alumnes mateixos han de ser els qui guien el procés. La metodologia i la didàctica han de ser l'adaptació del coneixement a la realitat de l'alumnat.

La clau: el mestre

La clau de tot aquest procés es trobaria en els docents. «El professorat ha de recuperar la dignitat», afirma rotundament Mar Romera. «Cal un canvi en el rol del docent, que ha d'estar disposat a des-aprendre tot allò que ha après. Hem de tenir en compte que els xiquets aprenen de nosaltres, no d'allò que els diem». Els docents, en aquest nou rol, han d'ajudar els alumnes a aprendre. «En la societat de les TIC, podem trobar a un clic tot el que va passar a la I Guerra Mundial, per tant, el que hem d'aprendre a l'escola és a fer-nos les preguntes adequades per a tenir una ca-

pacitat crítica davant un fet històric tan rellevant com aquest», explica la pedagoga.

Ara bé, el professorat ha d'estar disposat a canviar part de la seua formació inicial i moltes de les dinàmiques actuals. Per exemple, els claustrs. Mar Romera insisteix: «Els claustrs han de recuperar la discussió narrativa sobre els principis bàsics de l'educació i abandonar, d'una vegada, la discussió sobre la burocràcia interna». A més, els equips directius haurien d'encapçalar, com a líders pedagògics, el canvi.

Quan li preguntem el paper que haurien d'exercir les famílies en tot aquest procés, Romera ens recorda que els pares i les mares no són professionals de l'educació i que, per tant, se'ls ha d'acompanyar o guiar, però no exigir. És fonamental, però, «que participen en l'educació basada en les tres ces, ajudant els seus fills a desenvolupar les seues habilitats des d'una autonomia progressiva, respectuosa i estructurada en un món de límits i valors». És conscient que el camí és llarg, però està convençuda que la crisi actual ens durà a algun lloc interessant.

A la nostra escola, triem Bromera

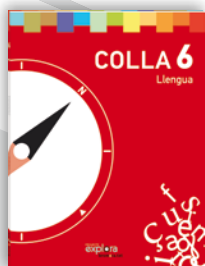
PROJECTE
explora
bromera.txt

El nou projecte educatiu per al curs 2015-2016

COMBOI

Valencià com a primera llengua

COLLA

Valencià com a segona llengua

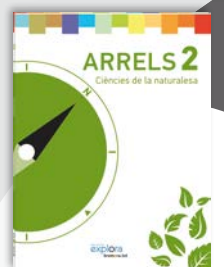

BRÚJULA

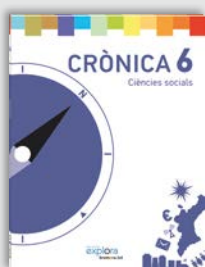
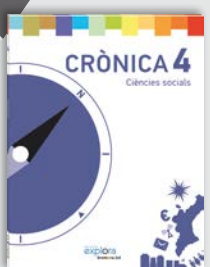
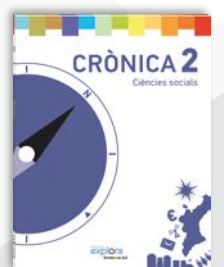
XIFRA

(en castellà: CIFRA)

ARRELS

(en castellà: RAÍZ)

CRÒNICA

(en castellà: CRÓNICA)

*Som
d'ací*

**triem
bromera**